

РОЗДІЛ 10 МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

УДК 341+124.1: 316.774

РОЗВИТОК МІЖНАРОДНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПРАВОВІДНОСИН В ПЕРІОД 1945–1970 РОКІВ: РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ КОНЦЕПТУАЛЬНИХ ПІДХОДІВ І ПРАКТИКИ

EVOLUTION OF INTERNATIONAL LEGAL INFORMATION RELATIONS DURING 1945–1970 YEARS: A RETROSPECTIVE ANALYSIS OF CONCEPTUAL APPROACHES AND PRACTICES

Забара І.М.,

к.ю.н., доцент, доцент кафедри міжнародного права

*Інституту міжнародних відносин**Київський національний університет імені Тараса Шевченка*

У статті досліджуються питання розвитку міжнародних інформаційних правовідносин. Автор розглядає вплив концептуальних підходів на становлення і розвиток міжнародно-правового регулювання і стан впорядкованості міжнародних інформаційних відносин в період 1945–1970 років. У статті аналізуються фактори, що вплинули на формування міжнародних інформаційних правовідносин в цей період.

Ключові слова: інформація, міжнародні інформаційні правовідносини, концепція необмеженої свободи інформації, міжнародно-правове регулювання.

В статье исследуются вопросы развития международных информационных правоотношений. Автор рассматривает влияние концептуальных подходов на становление и развитие международно-правового регулирования и состояние упорядоченности международных информационных отношений в период 1945–1970 годов. В статье анализируются факторы, которые повлияли на формирование международных информационных отношений в этот период.

Ключевые слова: информация, международные информационные правоотношения, концепция неограниченной свободы информации, международно-правовое регулирование.

This article investigates the evolution of international legal information relations. The article examines the impact of conceptual approaches to the formation and development of international legal regulation and ordering status of international legal information relations during the period from 1945 to 1970 years. This article analyzes the factors that have affected to the international legal information relations during the abovementioned period.

The author stresses, that the period from 1945 to 1970 years is the period of formation and development of the basic principles of modern international legal information relations. This period is associated with the concept of «unconfined freedom of information» (another name – the concept of «free flow of information»). In the period from 1945 to 1970 years the concept of unconfined freedom of information was dominant under the conditions of the foundations of contemporary international legal information relations and the evolution of relevant international information legal order. Direct formation and evolution of the concept of unconfined freedom of information began in 1945. UN has identified a number of fundamental conceptual provisions on freedom of information. International legal information relations covered a wide range of legal relations during the period of their evolution.

As a result of the research, the author comes to a conclusion, that during this period the following provisions have been identified: principles on international legal regime of information; regulation of certain types of information was started; the mechanism of refutation of false and distorted information in contemporary international relations was formed; the conditions of use of information in international relations was defined, as well as the provisions related to providing technical specification of information transmission. The author examines the basic areas of scientific researches, and also emphasizes the role of international bodies and organizations and theirs contribution to the theoretical background of international legal information relations. The author notes that international legal information relations during the period from 1945 to 1970 years have played the role of the basic foundation for the development of the broad range of appropriate legal relations for the following periods.

Key words: information, international legal information relations, concept of unconfined freedom of information, international legal regulation.

Дослідження проблем розвитку, періодизації, складу міжнародних інформаційних правовідносин є складною і важливою задачею для сучасної науки міжнародного права. Виступаючи складовими загальних міжнародних правовідносин, міжнародні інформаційні правовідносини тривалий час привертають увагу [1, с 94-102]. Значною мірою така увага до них обумовлена і намаганням світового співтовариства врегулювати усю їх сукупність – від правовідносин, пов'язаних із змістом інформації – до правовідносин, пов'язаних із розвитком глобального інформаційного суспільства.

Формування такого кола відбулось не водночас. «Особливістю цього процесу є те, що в основу формування кожного з періодів (1945–1970, 1970–1990, 1990 – до сьогодні) була покладена нова концепція розвитку міжнародних інформаційних відносин. Кожна з цих концепцій має

свої соціально-економічні і спеціальні юридичні передумови» [2, с. 39]. Для розуміння особливостей сучасних міжнародних інформаційних правовідносин необхідно, на нашу думку, досліджувати їх саме у початковий період становлення, а саме – у період 1945–1970 років.

Аналіз останніх досліджень та публікацій свідчить про те, що увага представників доктрини міжнародного права до проблематики міжнародних інформаційних правовідносин почала зосереджуватись, починаючи з середини 70-х років ХХ ст. Їх сучасне розуміння стало результатом досліджень, що ґрунтуються як на досягненнях загальної теорії міжнародного права, так і низки галузей міжнародного права. Загальнотеоретичну основу склали роботи М. Баркуна, С. Бастіда, Ф. Бойла, В. Буткевича, В. Василенка, М. Виралли, І. Дора, В. Євінтова, О. Єрмішиної, М. Ентіна, А. Карти, Ю. Колосова, В. Копліна,

М. Лазарєва, І. Лукашука, С. Мерфі, А. Мовчана, Х. Мослера, Н. Онафа, М. Рейсмана, В. Соколова, Д. Шелтона, В. Шуршалова та інших. Спектр і глибина розглянутих зазначеними авторами теоретичних аспектів міжнародних правовідносин є доволі різними.

Сьогодні одним із важливих і актуальних постає питання дослідження розвитку міжнародних інформаційних правовідносин в один із ключових періодів – період їх становлення, результати якого значною мірою дають розуміння багатьом сучасним правовідносинам, сформованим на їх основі.

Метою статті є дослідження розвитку міжнародних інформаційних правовідносин в період 1945–1970 років.

Період 1945–1970 років, період становлення і розвитку базових засад сучасних міжнародних інформаційних правовідносин, пов'язаний із формуванням і запровадженням у міждержавні відносини концепції «необмеженої свободи інформації». Варто зауважити, що в міру того, як розвивались міждержавні відносини, вона отримала і другу, не менш відому і поширену назву – концепція «вільного потоку інформації». Подвійність назви не вплинула на зміст самої Концепції.

Передумовою для такого нового концептуального бачення розвитку міжнародних інформаційних відносин стали масштабні зміни, викликані завершенням другої світової війни, появою нових умов розвитку світового співтовариства і формуванням відповідних договірних та інституційних механізмів. До цього варто додати і стан попереднього рівня розвитку міжнародних інформаційних правовідносин, що характеризувався відсутністю єдиної концепції, незначною кількістю універсальних і регіональних міжнародних угод, поширенням міжнародно-правового регулювання тільки на окремі інформаційні відносини, поширенням міжнародно-правового регулювання тільки на радіомовлення і радіотелеграфію.

Безпосереднє становлення і розвиток положень концепції «необмеженої свободи інформації» в міжнародних відносинах почалися з її висування делегацією США на конференції Панамериканського союзу у 1945 році в Мехіко. Ці запропоновані концептуальні положення зводились до запровадження свободи безперешкодного поширення інформації серед держав-учасниць організації і спрямовували подальший регіональний розвиток інформаційних відносин. Зауважимо, що це був логічний і виважений крок, оскільки статутна діяльність попередника Панамериканського союзу – заснованого у 1889 році Міжнародного союзу американських республік для обміну економічною інформацією – мала метою і була пов'язана зі збиранням, використанням і поширенням відповідної інформації серед держав-учасниць організації.

Позитивно сприйнята в рамках регіональної міжнародної організації, концепція отримала подальшу підтримку і в рамках Організації Об'єднаних Націй (далі – ООН). Одним із перших кроків в її підтримку стала прийнята 14 грудня 1946 року на I сесії ГА ООН Резолюція 59 (I) «Скликання міжнародної конференції з питання свободи інформації». Спрямована на розробку єдиних і погоджених для світового співтовариства міжнародно-правових засад, саме вона визначила низку принципових концептуальних положень щодо свободи інформації, зазначивши наступне:

– свобода інформації є основним правом людини і представляє собою критерій усіх видів свободи, захисту яких Об'єднані Нації себе присвятили;

– свобода інформації визначається як право всюди і безперешкодно збирати, передавати і опубліковувати інформаційні відомості;

– свобода інформації є основною передумовою для будь-якої серйозної спроби сприяти досягненню миру і світовому прогресу;

– основним принципом свободи інформації є моральний обов'язок прагнути до виявлення об'єктивних фактів і до поширення інформації без злісних намірів;

– визнаючи вплив міжнародної інформації на міжнародні відносини, зазначалось, що взаєморозуміння і співробітництво між народами неможливо за відсутності пильної і здорової світової суспільної думки, яка, у свою чергу, цілком залежить від свободи інформації [3].

З прийняттям цих положень були визначені вихідні позиції і ключові напрями розвитку міжнародних інформаційних правовідносин в цей період.

Проте, варто відмітити, що на етапі реалізації намітились і розбіжності, зокрема у підходах до розуміння і тлумачення положень щодо використання інформації у відносинах між державами.

Прихильники концепції, інтерпретуючи «свободу інформації», закріплену в (наведених та наступних) резолюціях ГА ООН, наполягали на її розумінні виключно з позицій концепції «необмеженої свободи інформації» – без будь-яких міжнародно-правових обмежень. Такий підхід припускає право будь-якої держави або приватної особи передавати і отримувати будь-яку інформацію, а також поширювати будь-які ідеї без обмежень.

Разом з тим, була висловлена й інша позиція про те, що в «міжнародних відносинах не може існувати нічим не обмежена свобода інформації, оскільки її безконтрольне поширення одними державами може заподіяти шкоду, як окремим державам, так і усьому світовому співтовариству в цілому. Тому інформація, що поширюється за межі кордонів держави, не повинна суперечити світовому правопорядку і держави повинні нести відповідальність за дотримання в міжнародній інформаційній діяльності найважливіших принципів міжнародного права» [4, с. 27-28].

В подальшому ці протилежні позиції власне і зумовили різні підходи до розуміння і трактування «свободи інформації» і вплинули на становлення та розвиток міжнародних інформаційних правовідносин в цей період.

Подальша реалізація положень концепції не відбулася без ускладнень: були свої «спади і піднесення». Досягнуті шляхом компромісу, залишились не в повній мірі реалізовані результати роботи Конференції ООН з питання свободи інформації 1948 року, а вони склали три проекти міжнародних конвенцій (Конвенція про свободу інформації (проект Великої Британії), Конвенція про збір та міжнародну передачу новин (проект США), Конвенція про міжнародне право спростування (проект Франції), а також 43 резолюції. Через ідеологічні розбіжності не отримали належної підтримки запропоновані в рамках ООН й інші проекти, спрямовані на розвиток концепції: проект Міжнародного кодексу професійної етики у справі використання засобів інформації 1950 року, новий проект Конвенції про свободу інформації 1951 року, проект Декларації про свободу інформації 1960 року.

Разом з тим, не можна не відзначити того факту, що Концепція не вичерпала себе до кінця періоду – початку 70-х років ХХ ст. Важливо підкреслити, що у період 1945–1970 років, вона була домінуючою в умовах становлення основ тогочасних міжнародних інформаційних правовідносин і формування відповідного міжнародного інформаційного правопорядку.

В подальшому, сформульовані на її основі та в її рамках положення щодо «свободи шукати, отримувати і поширювати інформацію» знайшли відображення у низці універсальних і регіональних міжнародно-правових актів, окремі з яких приймались світовим співтовариством навіть на початку ХХІ ст. Зокрема, вони закріплені у ст. 19 Всесвітньої декларації прав людини 1948 року, ст. 19 Міжнародного Пакту про громадянські і політичні права 1966 року, ст. 13 Конвенції ООН про права дитини 1989 року, ст. 13 Міжнародної конвенції про захист прав всіх трудящих-мігрантів та членів їхніх сімей 1990 року, ст. 21 Конвенції ООН про права інвалідів 2006 року, а також низці регіональних конвенцій – ст. 10 Конвенції про захист прав людини і основних свобод 1950 року, ст. 13 Американської

конвенції про права людини 1969 року, ст. 9 Африканської хартії прав людини і народів 1981 року, ст. 32 Арабської хартії прав людини 2004 року.

Отримавши базові напрями, міжнародні інформаційні правовідносини протягом періоду 1945–1970 років почали динамічно розвиватись і набувати нових рис: формувались ключові положення, уточнювались і конкретизувались окремі юридичні конструкції. Характеризуючи їх, варто зазначити наступне.

1. У цей період були визначені основні засади розвитку міжнародно-правового режиму інформації, зокрема його основних форм – режиму доступу до інформації та режиму поширення інформації у міжнародних відносинах.

Початок було покладено регулюванням режиму доступу до інформації у відносинах між суб'єктами міжнародного права (зокрема, запровадження і використання режиму інформації з відкритим доступом та режиму інформації з обмеженим доступом (конфіденційної інформації; таємної інформації).

Зауважимо, що договірній практиці держав давно були відомі випадки встановлення режиму доступу до інформації у відношенні третіх держав. Із зростанням кількості міжнародних організацій, режим доступу до інформації було поширено на відносини між державами і міжнародними організаціями, а також на відносини між самими міжнародними організаціями. Широку практику в цьому питанні продемонструвала ООН у відносинах зі спеціалізованими установами.

Водночас не залишилися поза увагою і отримали подальший розвиток питання, пов'язані із режимом поширення інформації у міжнародних відносинах. У цьому контексті принциповими для держав виявились питання міжнародно-правового регулювання змісту інформації, поширюваної у міждержавних відносинах. Зокрема, саме в цей період потребували конкретизації питання щодо заборони поширення інформації.

Враховуючи вимоги світового співтовариства, під заборону потрапила пропаганда війни (підстави – ст. 19 Всесвітньої декларації прав людини 1948 року та ст. 20 Міжнародного Пакту про громадянські і політичні права 1966 року). В якості караного діяння було визначено пряме і публічне підбурювання до скоєння геноциду (ст. 3 Конвенції про попередження злочину геноциду та покарання за нього 1948 року). Було також визнано злочином, що належить покаранню, будь-яке поширення ідей, заснованих на расовій зверхності або ненависті, будь-яке підбурення до расової дискримінації (п. а ст. 4) і, у зв'язку з цим, будь-яка пропагандистська діяльність (п. б ст. 4 Конвенції про ліквідацію усіх форм расової дискримінації 1966 року).

Були враховані і раніше запропоновані та прийняті, у попередні 1910–1936 роки, положення про обмеження інформації певного змісту. Зокрема, це стосувались заборони поширення натуралістичного і непристойного зображення статевого життя в пресі та літературі, у живописі, кіно, фотографії тощо. Забороні також підлягали заклики до повалення державного ладу в інших державах, здійснених з використанням радіо. Продовження визначених міжнародним правом дій цих заборон відбулось шляхом офіційної передачі функцій і повноважень за міжнародними угодами в сфері інформації, що виконувались Лігою Націй, до ООН. Самі положення були відповідно визначені у Міжнародній конвенції про припинення поширення порнографічних видань і торгівлі ними 1923 року та Міжнародній конвенції про використання радіомовлення в інтересах миру 1936 року (варто підкреслити, що умовою участі держав у зазначеній Конвенції 1923 року (Женева) була вимога про приєднання до Угоди про припинення обігу порнографічних видань 1910 року (Париж)).

Зауважимо, що увага міжнародного співтовариства до питання заборони поширення інформації певного змісту у міждержавних відносинах залишалась в усі наступні пері-

оди розвитку міжнародних інформаційних правовідносин і не втратила актуальності до нашого часу.

У той же час, крім заборони на поширення інформації, світове співтовариство визначило умови для заохочення поширення інформації у міжнародних відносинах. Позитивно були сприйняті положення Міжнародної конвенції про використання радіомовлення в інтересах миру 1936 року щодо взаємного поширення радіомовних матеріалів, спрямованих на ознайомлення з цивілізацією і життям держав, відносин з іншими народами та їх внеском у справу миру. До цього варто додати, що в цей період була прийнята Декларація ООН про поширення серед молоді ідеалів миру, взаємної поваги і взаєморозуміння між народами 1965 року.

Разом з тим зазначимо, що позиція світового співтовариства у період 1945–1970 років щодо заборон, а також заохочення поширення інформації певного змісту у міжнародних відносинах, була доповнена і розширена у наступні періоди розвитку міжнародних інформаційних правовідносин. Це вплинуло на подальше формування міжнародно-правового режиму інформації.

2. У період 1945–1970 років були закладені основи міжнародно-правового регулювання відносин щодо окремих видів інформації.

Однією з перших спроб світового співтовариства в цей час стало намагання сприяти вільному руху ідей мовним і мистецьким чином за допомогою поширення наглядних і звукових інформаційних матеріалів освітнього, наукового, культурного і правового спрямування. З цією метою під егідою ЮНЕСКО було укладено Угоду про сприяння поширенню у міжнародному плані наглядно-звукових матеріалів освітнього, наукового і культурного характеру («Бейрутська угода») 1948 року, Угоду про ввезення матеріалів освітнього, наукового і культурного характеру («Флорентійська угода») 1950 року, Конвенцію про міжнародний обмін виданнями 1958 року, Конвенцію про обмін офіційними виданнями та урядовими документами між державами 1958 року.

3. Досить вагомим кроком у розвитку міжнародних інформаційних правовідносин стало прийняття Конвенції про міжнародне право спростування 1952 року. Саме вона визначила правові положення, пов'язані із формуванням і функціонуванням міжнародних механізмів спростування недостовірної та перекрученої інформації, поширюваної у міждержавних відносинах.

4. Протягом періоду 1945–1970 років були закладені основи міжнародно-правового регулювання відносин щодо функціонального використання інформації у міжнародних відносинах.

У першу чергу це торкнулось питань міжнародно-правового регулювання поширення інформації, що відбувалось шляхом радіо і телевізійної трансляції.

Розвиток правовідносин щодо поширення інформації в цей період відбувався не тільки шляхом утворення міжнародного договірного механізму. Особливістю розвитку цих відносин було те, що юридичні, технічні, економічні і програмні умови цього міжнародного співробітництва визначались переважно шляхом міжнародного інституційного механізму – у рамках всесвітніх і регіональних організацій.

Міжнародна організація радіомовлення («OIR», Брюссель), реорганізована у 1946 році з Міжнародного радіомовного союзу (Женева, 1925 рік), стала в цей період однією з перших таких організацій. У 1950 році, після виходу частини держав з цієї організації, ними було утворено Європейський радіомовний союз («EUB», Женева). Решта держав, що залишились в організації, у 1959 році реорганізувала її у Міжнародну організацію радіомовлення і телебачення («OIRT», Прага).

Метою діяльності зазначених організацій було визначено розвиток співробітництва між радіомовними і теле-

візійними службами держав-учасниць, а також з іншими міжнародними організаціями. З часом виник новий напрям співробітництва – міжнародний обмін телевізійними програмами.

Для координації міжнародного обміну телевізійними програмами між державами-учасниками за сприяння Європейського радіомовного союзу у 1954 році була заснована Міжнародна організація телебачення «Євробачення» (Брюссель). Телевізійні трансляції між державами-учасниками містили учбово-освітні, спортивні і розважальні програми. Координація обміну програмами «Євробачення» здійснювалась Адміністративним бюро Європейського радіомовного союзу (Женева), координація технічної підтримки – Центральним технічним управлінням Адміністративного бюро Європейського радіомовного союзу (Брюссель).

У свою чергу, в рамках Міжнародної організації радіомовлення і телебачення у 1960 році була утворена Міжнародна організація телебачення «Інтербачення» (Прага). Її діяльність так само спрямовувалась на міжнародний обмін телевізійними програмами між державами-учасниками, серед яких переважали репортажі, музичні, дитячі і розважальні програми.

За угодою з 1961 року розпочався міжнародний обмін телевізійними програмами між Міжнародною організацією телебачення «Євробачення» та Міжнародною організацією телебачення «Інтербачення».

До міжнародного обміну телевізійними програмами долучилась і Міжнародна організація «Світобачення» («Mondovision») держав американського континенту, уклавши угоду з «Євробаченням».

З часом на розвиток міжнародних інформаційних правовідносин значним чином вплинула поява космічної техніки і нових засобів передачі інформації.

З появою у 1962 році космічного телебачення важливою задачею серед інших постало налагодження міжнародного співробітництва у сфері поширення інформації за допомогою телевізійної трансляції через штучні супутники Землі.

Враховуючи можливості космічної техніки, а також нових засобів передачі і приймання інформації, досить швидко стало актуальним питання поширення інформації з космічних супутників безпосередньо на телевізійні приймачі. У зв'язку з цим, тема таких телевізійних трансляцій набула ідеологічного і політичного забарвлення. Ситуація потребувала правового вирішення. Були висловлені різні позиції держав, які в контексті концепції «необмеженої свободи інформації» єдиного підходу не мали.

Намагання вирішити це питання кількома шляхами – або в комплексі, спираючись на запропоновану концепцію «інтернаціоналізації» космічної діяльності, або шляхом поділу інформаційної і комунікаційної складових, з наступним визначенням їх міжнародно-правового регулювання, у цей період теж не знайшло загальної підтримки.

Звідси виникла низка міжнародно-правових проблем, пов'язаних із безпосереднім телевізійним мовленням. Актуальними на той час зокрема постали питання обмеження змісту інформації (змісту програм), ненавмисного мовлення на території інших держав (питання т. з. «переливу сигналу»), навмисних технічних завад іноземній трансляції, а також питання доцільності попереднього цензурування телевізійних програм.

До кінця цього періоду більшість з них не були врегульовані міжнародним правом і були предметом наукових досліджень і міжнародних переговорів у наступні періоди.

5. У період 1945–1970 років продовжували формуватись засади міжнародно-правового регулювання відносин із забезпечення технічних умов передачі інформації. Актуальними для цього періоду стали не тільки «традиційні» питання міжнародно-правового регулювання розподілу і використання спектру радіочастот між державами, але і

нові питання – космічного зв'язку, супутникового радіо і телевізійного мовлення, боротьби із завадами радіомовлення. Цьому сприяла діяльність Міжнародного Союзу Електрозв'язку (МСЕ), якому було надано статус спеціалізованої установи ООН у 1947 році, а також заснованого ГА ООН у 1959 році Комітету з використання космічного простору у мирних цілях (Комітет з космосу).

Важливими кроками для розвитку міжнародних інформаційних правовідносин стали положення Конвенції МСЕ, що неодноразово доповнювались (редакції 1947 року, 1952 року, 1959 року, 1965 року) і визначали питання міжнародно-правового регулювання розподілу і використання спектру радіочастот між державами. На Адміністративних конференціях МСЕ 1963 року і 1971 року з питань космічного радіозв'язку були визначені смуги частот для роботи різних космічних радіослужб і для служб радіоастрономії, визначено порядок реєстрації частот для цих цілей, прийняті технічні рекомендації з використання космічного простору для радіо і телевізійного мовлення.

Значною мірою для розвитку правовідносин у сфері використання електрозв'язку сприяли положення Угоди про тимчасову домовленість по глобальній комерційній системі супутникового зв'язку та Спеціальної угоди 1964 року, якими було утворено «Інтелсат» (1964 рік), а також положення Угоди про створення міжнародної системи і Організації космічного зв'язку «Інтерсупутник» від 1971 року [5, с. 70], ратифіковану 9 державами. З часом, враховуючи потреби держав у космічному електрозв'язку та супутниковому радіо і телевізійному мовленні, було укладено Угоду щодо міжнародної організації супутникового електрозв'язку «Інтелсат» та Експлуатаційну угоду щодо міжнародної організації супутникового електрозв'язку «Інтелсат» від 1971 року [5, с. 72], ратифіковану 54 державами.

Позитивним для розвитку правовідносин у сфері використання електрозв'язку стало визначення Угодою 1971 року в якості мети створення єдиної глобальної комерційної системи супутникового електрозв'язку, яка забезпечить розподіл послуг електрозв'язку на усі райони світу і буде сприяти всеосяжному миру та взаєморозумінню.

Іншим важливим аспектом стало визначення міжнародно-правових засад функціонування служб суспільного і спеціалізованого електрозв'язку. Для використання кожної з них передбачались окремі умови. При використанні служби суспільного електрозв'язку створювались умови для використання широким колом суб'єктів будь-якого виду електрозв'язку.

При використанні служби спеціалізованого електрозв'язку, наприклад, для потреб установ ООН, передбачалась процедура консультацій і укладення угод. Зокрема, у сфері навігації – ІКАО, ІМКО, у сфері метеорології – ВМО, у сфері «безпосереднього телевізійного мовлення» – МСЕ (технічні аспекти), ЮНЕСКО (змістовні аспекти з питань мовлення щодо освіти, науки і культури).

Визначення міжнародно-правових умов використання електрозв'язку у подальшому вплинуло на становлення і розвиток міжнародно-правового режиму комунікації. Значною мірою цьому сприяла діяльність МСЕ.

6. Варто зауважити, що у період 1945–1970 років почалась наукова розробка тематики, що охопила широке коло різноманітних напрямків, найважливішими серед яких, для розвитку міжнародних інформаційних правовідносин, виступили: (а) обґрунтування розмежування питань міжнародно-правового регулювання змісту інформації та міжнародно-правового регулювання технічних умов забезпечення передачі інформації (розмежування «інформаційного», («змістовного») аспекту та «комунікаційного» («технічного») аспекту; (б) розробка засад правового регулювання використання інформації у міжнародних відносинах (поширення інформації, обмін інформацією тощо); (в) розробка засад міжнародно-правового регулювання за-

безпечення технічних умов передачі інформації (визначення стандартів функціонування супутникового електрозв'язку, розподілу частот і орбіт; забезпечення космічного зв'язку та транскордонного телевізійного мовлення через космічні супутники); (г) обґрунтування і забезпечення міжнародно-правового регулювання утворення і функціонування міжнародних банків даних; (д) визначення питань відповідальності держав в інформаційній сфері (зокрема, відповідальності за транскордонне мовлення, що розглядалось з позицій втручання у внутрішні справи інших держав; відповідальності державних і приватних ЗМІ за поширення недостовірної інформації за кордон; відповідальності за навмисні завади міжнародному електрозв'язку; відповідальності за радіопіратство з території інших держав); (е) визначення доцільності міжнародно-правового регулювання цензурування новин, коментарів і політичних повідомлень у міждержавних відносинах у сфері масової інформації; (є) забезпечення міжнародно-правового регулювання інформатики.

Результатом наукових досліджень зазначених питань стало прийняття низки міжнародних актів рекомендаційного характеру з окремих питань, що спрямували подальший розвиток міжнародних інформаційних правовідносин.

7. Для цього періоду стало характерним утворення в рамках міжнародних організацій окремих органів (комісій, підкомісій, робочих груп) з питань інформації, скликання міжнародних конференцій, а також створення спеціальних міжнародних організацій, що сприяли як теоретичному обґрунтуванню, так і розвитку міжнародних інформаційних правовідносин у період 1945–1970 років.

Так в рамках ООН були утворені:

– Статистична комісія, заснована у відповідності з резолюцією 8 (II) ЕКОСОП від 21 червня 1946 року, метою якої було визначено досягнення єдиної системи збирання, обробки і поширення міжнародної статистичної інформації органами і установами системи ООН [6, с. 91];

– підкомісія зі свободи інформації і преси, створена Комісією з прав людини на своїй першій сесії у 1947 році, згідно з п. 8 резолюції 9 (II) ЕКОСОП від 21 червня 1946

року (повноваження – до 1952 року), на яку було покладено розгляд питань в галузі поширення інформації та друку;

– Робоча група з супутників прямого мовлення, Робоча група з безпосереднього телевізійного мовлення та Юридичний підкомітет Комітету ООН з використання космічного простору у мирних цілях (Комітет з космосу), заснований 12 грудня 1959 року [6, с. 29-31], на які було покладено розробка комплексу питань, у тому числі і правових, з космічного зв'язку та безпосереднього телевізійного мовлення.

Поширенню і утвердженню стандартів у галузі інформації значною мірою сприяла Конференція ООН з питань свободи інформації (Женева, 1948 рік), а також Конференція ООН з мирного дослідження і використання космічного простору (Відень, 1968 рік), яка, серед інших, значну увагу приділила розгляду питань міжнародно-правового регулювання космічного електрозв'язку та безпосереднього телевізійного мовлення.

Для розвитку стратегії та політики в області розвитку інформатики було засновано Міжурядове бюро інформатики (утворено Конвенцією МБІ 1951 року, ратифіковано 40 державами; доповнення до Конвенції – у 1974 році та 1978 році).

Таким чином, підсумовуючи питання розвитку міжнародних інформаційних правовідносин, що склались протягом періоду 1945–1970 років, варто зазначити:

– розвиток міжнародних інформаційних правовідносин у період 1945–1970 років відбувався під впливом концепції необмеженої свободи інформації, що виступила домінуючою у цій сфері міждержавних відносин;

– в процесі розвитку міжнародні інформаційні правовідносини у період 1945–1970 років охопили широке коло правовідносин, пов'язаних зі змістом інформації, її використанням у міжнародних відносинах та технічним забезпеченням передачі інформації;

– міжнародні інформаційні правовідносини 1945–1970 років виступили фундаментом для розвитку цілого комплексу відповідних правовідносин у наступні періоди.

ЛІТЕРАТУРА

1. Василенко В. А. Основы теории международного права / В. А. Василенко. – К. : Вища школа : Головное изд-во, 1988. – 288 с.
2. Забара І. М. Сучасний міжнародний інформаційний правопорядок : концептуальні підходи і питання періодизації / І. М. Забара // Інформація і право. – 2015. – № 1 (13). – С. 38–46.
3. Резолюция ГА ООН 59 (I) «Созыв международной конференции по вопросу о свободе информации» от 14 декабря 1946 года [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [//daccess-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/033/10/IMG/NR003310.pdf?OpenElement](https://daccess-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/033/10/IMG/NR003310.pdf?OpenElement).
4. Днепровский А. Г. Правовые проблемы нового международного информационного порядка / А. Г. Днепровский. – М. : Наука, 1989. – 142 с.
5. Колосов Ю. М. Массовая информация и международное право / Ю. М. Колосов – М. : Международные отношения, 1974. – 168 с.
6. Международные организации системы ООН : Справочник / Сост. А. А. Титоренко – М. : Международные отношения, 1990. – 192 с.